

утворені внаслідок як звуження значення загальноживаних слів *to accept a price* – „акцептувати ціну“, так і переносу значення, метафоризації, наприклад, *to bang the market* – „збити ринок, кинути на продаж велику кількість акцій“, *to arrest goods* – „накласти арешт на товар“, *to bull the market* – „грати на підвищення на ринку цінних паперів“. Вони є віртуальним знаком, який актуалізується у реченні, тексті, дискурсі і, таким чином, актуалізують своє функціональне призначення згідно з потребами номінаторів. Аналізовані терміноодиниці є номінантами, що відбивають набутий науково-практичний досвід людини в економічній діяльності і використовуються у процесі фахової комунікації.

Таким чином, у статті розглянуті номінативні процеси в англійській економічній терміносистемі на матеріалі дієслівних об'єктних словосполучень. Цілком очевидно, що процес термінологічної номінації обумовлений людським фактором. Результати дослідження можуть бути використані у лінгводидактиці та термінознавстві. Перспективним вбачаємо подальше дослідження терміноодиниць в антропоцентричній парадигмі.

Література

- Володина М.Н. Национальное и интернациональное в процессе терминологической номинации / М.Н. Володина. – М.: Изд-во МГУ, 1993. – 112 с. Гак В.Г. К типологии лингвистических номинаций / В.Г. Гак // Языковая номинация: Общие вопросы. – М.: Наука, 1977. – 230 – 293. Головин Б.Н. Лингвистические основы учения о терминах / Б.Н. Головин, Р.Ю. Кобрин. – М.: Высшая школа, 1987. – 105 с. Гуміська І.М. Англійська юридична термінологія у текстах з економіки // Іноземна філологія. Український науковий збірник. – 1999. – Вип.111. – С. 208–212. Даниленко В.П. Русская терминология. Опыт лингвистического описания / В.П. Даниленко. – М.: Наука, 1977. – 246 с. Іщенко В. Особливості семантичної структури англійських економічних термінологічних словосполучень / В. Іщенко // Філологічні науки: [зб. наук. праць]. – Полтава: Вісник Полтавського пед. ун-ту ім. В.Г.Короленка, 2000. – Вип. 4-5 (12-13). – С. 244 – 250. Пивовар А.Г. Большой финансово-экономический словарь / Под ред. В.И. Осипова. – М.: Экзамен, 2000. – 960 с. Шадрова В.М. Структурно-семантические характеристики бинарного словосочетания в английском языке (на материале подязыков строительства и электроники): автореф. дис. канд. филол. наук: спец. 10.02.04 „Германские языки“ / В.М. Шадрова. – Л., 1979. – 19 с. Bußmann H. Lexikon der Sprachwissenschaft. 3.Aufl. / H. Bußmann. – Stuttgart: Kröner, 1990. – s. 904. Culicover W.P. Syntax / W.P. Culicover. – New York: Academic Press, 1976. – 316 p. McCloskey D. The Rhetoric of Economics / D.McCloskey // The Philosophy of Economics: An Anthology, 2nd Ed. – Cambridge: Cambridge University Press, 1994. – P. 395-445. Richardt S. Metaphors in expert and common-sense reasoning / S.Richardt // Text, context, pretext. Ed. C.Zelinsky-Wibbelt. – Mouton: Walter de Gruyter, 2003. – P. 243 – 298. Sager J.S. English Special Languages. Principles and science in technology / J.S.Sager, D.Dankworth, P.F.McDonald. – Wisbaden: Bradstetter, 1980. – 124p. Smith R.C. Global banking / R.C.Smith, I.Walter. – 2nd ed. – Oxford: Oxford University Press, 2003. – 438 p. Trimble L. English for science and technology. A discourse approach / L. Trimble. – Cambridge: Cambridge University Press, 1992. – 189p.

БАЛЮТА М. В.

(Запорізький національний університет)

ПРОЦЕСИ ЕВФЕМІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПЕВНИХ СФЕРАХ СОЦІАЛЬНОГО БУТТЯ

У статті розглядається процес поповнення словникового складу сучасної англійської мови евфемістичними одиницями. Евфемізми класифіковано згідно з виявленими сферами соціального буття, а саме: економічною, політичною та екологічною сферами.

Ключові слова: евфемізм, соціальні сфери, негативна конотація, соціальна коректність.

Балюта М. В. Процессы эвфемизации современного английского языка в определенных сферах социального бытия. В статье рассматривается процесс пополнения словарного состава современного английского языка эвфемистическими единицами. Эвфемизмы классифицированы в соответствии с выявленными сферами социального бытия, а именно: экономической, политической и экологической сферами.

Ключевые слова: эвфемизм, социальные сферы, негативная коннотация, социальная корректность.

Balyuta M. V. The process of euphemisation of modern English in certain spheres of social existence. This article addresses the process of the English vocabulary increase due to the means of euphemisation. The euphemisms are classified in accordance to detected spheres of social existence, such as following: economic, political and ecological spheres.

Key words: euphemism, social spheres, negative connotation, social correctness.

Принцип ввічливості являє собою особливу стратегію мовної поведінки, одним з тактичних прийомів якої, є евфемія, а точніше певний шар евфемістичної лексики, використання одиниць якого продиктовано ввічливістю, делікатністю. Знання механізмів евфемізації стає важливою рисою мовної поведінки, яка сприяє регуляції суспільних відносин, формує покращене сприйняття окремих реалій суспільно-політичного життя суспільства, дозволяє виявити і розробити шляхи досягнення ефективності спілкування із представниками різних культур.

Ми класифікуємо евфемізми за сферою їх вжитку у певних соціальних сферах, сферах соціального буття. Взагалі процес евфемізації притаманний будь-якій зі сфер соціального існування, але особливо інтенсивно він відбувається у сферах економіки, політики та екології, де евфемізми виконують функцію пом'якшення прямих найменувань негативних явищ, що притаманні кожній з цих сфер.

Мета. У нашій статті ми поставили за мету виокремлення певних сфер соціального буття, в яких процес евфемізації англійської мови відбувається найбільш інтенсивно.

Завдання. Для досягнення мети ми маємо виконати такі завдання:

- виявлення певних соціальних сфер буття, в яких спостерігається процес евфемізації;
- класифікація евфемізмів за цими соціальними сферами;
- визначення мети створення евфемізмів у кожній з цих сфер.

Одна з таких сфер соціального буття, в якій наявність евфемізмів є обов'язковою умовою – це сфера економіки. Шляхом добору спеціальних лексичних засобів здійснюється спроба представити реципієнту непопулярні економічні явища та заходи у вигідному світлі.

Розглянемо евфемізми, що утворилися у підсфері маркетингу. Одним з центральних понять сфери економіки, як ми вважаємо, є функціонування ринку, чи то певної країни, чи то світового ринку. Негативне явище, яке потребує евфемістичного „пом'якшення” в даному аспекті – це економічна криза. В результаті процесу евфемізації для заміни прямого найменування “crisis” утворилися наступні евфемізми: *period of economic adjustment, recession, negative cash flow* та *a levelling off*.

Аби уникнути прямого найменування бідних країн “poor country”, тобто країн із нерозвинутою економікою використовують такі евфемістичні субститути: *emerging nation, developing nation, third-world nation*. А бідні прошарки населення таких країн називають: *ill-provided, modest, low-income, underprivileged*. Найменування протилежного поняття „rich” (заможний) евфемізують у *advantaged*.

Помешкання у бідних районах, або іншими словами, нетрі: *substandard housing* замість „slums”. Навіть таке поняття як „cheap” (дешевий) вважають за краще “пом'якшити” у мовленні і надають перевагу евфемізму *affordable*.

Ще одне поняття сфери економіки, яке вважається негативним явищем і як наслідок евфемізується – це безробіття. Замість “unemployed” в англійській мові використовується *unwaged, taking time off, between jobs*.

Численні приклади евфемізмів спостерігаємо у підсфері управління персоналом, так званої „корпоративної економіки”. Меліоративні назви отримують негативні явища соціальної дійсності, наприклад, звільнення робітників, скорочення виробництва – *downsizing, outsourcing*.

Вокабуляр економічної сфери поповнився евфемізмами, створеними за аналогією до слова *downsizing*, що використовуються для ретушування фактів економічних негараздів – масових скорочень кадрів та кризового стану підприємств. Наприклад, *rightsizing* – необхідне скорочення штату, скорочення збиткових структур компанії; *brightsizing* – корпоративне скорочення, яке пов'язане зі звільненням молодих інтелектуальних, висококваліфікованих спеціалістів; *capsizing* – надмірні звільнення, що призводять до краху компанії; *smartsizing* – звільнення найменш компетентних робітників і службовців; *downaging* – зниження середнього віку службовців компанії шляхом звільнення літніх робітників і прийому молодих спеціалістів [Белозьоров 2003, с. 142].

Наприкінці ХХ століття до мови бізнесу входить значна низка евфемістичних субституцій понять, що пов'язані із реформами в підсфері управління персоналом, а саме “скорочення виробництва” та “звільнення робітників і службовців”: *termination; cost containment, cost management, workforce management, employee transition, internal efficiencies, involuntary separation from payroll; to surplus, to sacrifice, to restructure, to re-engineer, to outsource; to trim costs, to trim fat, to pare down, to send packing, to become more competitive, to ramp down an operation*.

Наступна група евфемізмів входить до політичної сфери соціального буття і складає номінації політичних реалій. Особливо численними у цій групі є евфемістичні субститути для позначення військових реалій. Військові події, міжнаціональні конфлікти знайшли відображення у словниковому складі англійської мови. Такого роду події і пов'язані з ними явища стали одним із соціальних факторів, які на сучасному етапі справляють найбільший вплив на процес поповнення словникового складу англійської мови. Особливо це стосується її американського варіанту, через активну позицію США у військовій сфері.

У сфері політики евфемізм служить у першу чергу для „перекручування та маскування дійсної сутності позначуваного” [Арапова 1990, с.590]. Як стверджує Р. Гальперін, мета політичних евфемізмів полягає у тому, щоб «обманути суспільну думку і виразити щось неприємне більш делікатним способом» [Galperin 1977, с.175]. Наведені характеристики описують суть такого феномена як *doublepeak* (демагогія). Саме у світлі цього поняття евфемізм розглядають як негативне явище, адже його функцією стає перекручування реальності таким чином, який найбільш підходить для можновладних політиків.

Наприклад, поняття *war* „війна”, проти якого виступає більша частина світового суспільства, у процесі евфемізації втрачає свої негативне конотативне забарвлення, і утворюються такі евфемістичні субститути як *conflict, anschluss*. Сам процес проведення війни, зокрема проти певної національної, етнічної або расової групи отримав такий евфемістичний заміник як *altering the demographics* замість *practicing the genocide*. Крім того, для позначення поняття війни використовують евфемізм *w- word*, який був утворений за допомогою прийому графічного випущення за аналогією до евфемізму „f- word”:

Far from discussing Germany's strategy in Afghanistan, or using it as a reference point for a larger

debate on German foreign policy, major politicians, from Chancellor Angela Merkel on down have scrupulously avoided the W- word" [Newsweek, February 19 2009].

Поняття вторгнення на територію іншої держави, пряме найменування якого в англійській мові *invasion*, в результаті евфемізації позначається як *rescue mission*. Такий вид війни, як ядерна війна, яка становить велику загрозу для сучасного світу, іменують *push-button war* замість *nuclear war*.

Назви військових дій типу *bombing raids* замінюють евфемізмами *clean warfare*, *surgical strikes*, а *dropping bombs on own troops* в результаті евфемізації перетворюють на *friendly fire*. Для позначення втрат серед цивільного населення під час війни використовують евфемізм *collateral damage*; для позначення збройної агресії *anticipatory self-defence*, *forward deterrence*. Останнім часом спостерігається вживання і "напів-евфемізма" *collateral casualties* замість евфемізма *collateral damage* для позначення жертв серед цивільного населення під час воєнних дій [Зацний 2007, с. 72].

Евфемістичний субститут *enhanced interrogation technique* використовують для заміни слова *torture*, яке одразу викликає асоціації із жорстокими та негуманними способами видобування інформації. Місця утримання заручників та політичних в'язнів *concentration camps* замінюють на *pacification centers* або *gulags*:

Guantanamo is denounced around the world as the gulag to end all gulags because of shocking torture revelations [National Review, July 18 2005].

Наступна сфера зосередження евфемізмів – це сфера екології. Екологічна проблема, породжена саме антропогенним впливом, стала однією з глобальних загальнолюдських проблем. Такі екологічні проблеми як забруднення природного середовища, зміна клімату, знищення окремих видів флори та фауни та інші слугують соціолінгвістичними аспектами формування евфемізмів у сфері екології. Так, мовознавці виокремлюють таке поняття як „екологічна коректність” Зазначається, що „евфемістична інновація у сфері охорони довкілля відбиває значною мірою дію параметру „екологічної коректності”(eco-correctness”) [Балюта 2007, с. 152.].

Поняття, яке набуло найбільш гострої уваги і викликало утворення найбільшої кількості інновацій, це – забруднення сфер довкілля. Звичайно, негативну коннотацію лексичних одиниць, що позначають забруднення, намагаються „нейтралізувати”, формуючі для цього нові семантично нейтральні одиниці.

Замість таких „прямих” визначень, як *environmental abuse*, *environmental violation*, що позначають „негативний вплив на навколишнє середовище”, у мові почали використовувати евфемізм *ecological footprint*, який взагалі відбиває більш широке поняття людського впливу на природу, ніж забруднення зокрема. Евфемістичними субститутами для вищезазначених фразеологічних одиниць можна вважати також новоутворення *environmental effect*, *environmental impact*, які мають досить нейтральну форму в порівнянні з первинно утвореними.

A term of the nineties "ecological footprint" which reflects a growing awareness that any environment is likely to be adversely affected by those living in it. [The Oxford Dictionary of New Words 1998].

У американському варіанті англійської мови для позначення поховання токсичних або атомних відходів було утворено евфемізм *landfill*, яким намагаються замінити більш відверте найменування *dumping*. У такому ж евфемістичному значенні вживаються похідні одиниці - дієслово *landfill* та іменник *landfilling*. Поширеним в останні десятиліття стало вживання слова *skip-park* в значенні „місце збирання відходів”, де слово *park* не нагадує про сміття.

Ще одна з найсерйозніших екологічних проблем – проблема забруднення повітря, зокрема через викиди автотранспорту. З цим явищем пов'язане утворення евфемістичних одиниць, які забезпечують „пом'якшене” означення автомобільного забруднення.

Були утворені наступні інновації *emission-free fuel*, *zero emission fuel*, які номінують поняття „чисте” автомобільне паливо. Проте, новизна цих утворень з часом „затерлася” і у мові зформувалися нові евфемізми, тобто скоріше, більш популярні субститути: *alternative fuel*, *clean energy*. Зрештою і автомобілі з таким паливом отримали „евфемістичну” назву *alternative fuel vehicles (AFV)*, *zero emission vehicle (ZEV)*, що означає авто з нешкідливим для природи двигуном, за моделлю якого вона утворена:

Auto companies, facing California requirements to sell thousands of 'zero emissions' vehicles, are rolling out 'neighborhood electric vehicles'; in 2003, as many as 30,900 NEVs could hit the pavement in California [The Wall Street Journal, July 20, 2001].

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що евфемізми можливо класифікувати за сферами їх вжитку у певних соціальних колективах, сферах соціального буття. Найбільш інтенсивно процес евфемізації відбувається у сферах економіки, політики та екології, де евфемізми виконують функцію пом'якшення прямих найменувань негативних явищ, що притаманні кожній з цих сфер.

Перспективність нашого дослідження ми вбачаємо в охопленні всіх сфер соціального буття, в яких спостерігається процес евфемізації словникового складу сучасної англійської мови.

Література

Арапова И. А. Лингвистический энциклопедический словарь / И. А. Арапова. – М. : КомКнига, 1990. – 611 с. Балюта Е. Г. Нова лексика та фразеологія англійської мови сфери охорони довкілля: структурно-семантичні і функціональні параметри / Е.

Г. Балюта: Дис... канд. філол. наук: 10.02.04; Запорізький національний університет. – Запоріжжя, 2007. – 186 с. *Белозьоров М. В.* Англійські лексичні та фразеологічні новотвори у сфері економіки: структурний, семантичний і соціофункціональний аспекти Дис...канд. філол. наук: 10.02.04. Запоріжжя, 2003. – 253 с. *Зацний Ю. А.* Тероризм, антитероризм й англійська мова / Ю. А. Зацний. – Львів: ПАІС, 2007. – 125 с. *Galperin I. R.* Stylistics. / I. R. Galperin. – М: Высшая школа, 1977 – 371 р. *The Oxford Dictionary of New Words* / [Ed. by E. Knowles, J. Elliott]. – Oxford, New York: OUP, 1998. – 357 p.

БЕЧКО Я.В.

(Уманський національний університет садівництва)

ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОЛІСЕМАНТИЧНИХ АД'ЕКТИВІВ ІЗ ТЕРМІЧНИМ ЗНАЧЕННЯМ У ФРАЗЕОЛОГІЧНОМУ КОНТЕКСТІ

У статті на матеріалі багатозначних прикметників англ. *hot*, нім. *heiß*, укр. *гарячий* розглядається питання про характер відтворення систем семантичних варіантів одиниць лексичного рівня на фразеологічному рівні, зокрема встановлюється специфіка смислового розвитку зазначених прикметників у фразеологічному контексті.

Ключові слова: фразема, внутрішня форма, ключове слово, смисловий розвиток, структура, семантика, багатозначність.

Бечко Я. В. Функционирование многозначных адъективов с термической семантикой в фразеологическом контексте. В статье на материале многозначных прилагательных англ. *hot*, нем. *heiß*, укр. *гарячий* рассматривается вопрос о характере воспроизведения систем семантических вариантов единиц лексического уровня на фразеологическом уровне, в частности, устанавливается специфика смыслового развития указанных прилагательных в фразеологическом контексте.

Ключевые слова: фразема, внутренняя форма, ключевое слово, смысловое развитие, структура, семантика, многозначность.

Bechko Y. V. Peculiarities of idiomatic use of polysemantic adjectives denoting high temperature. The article focuses, with special reference to the polysemantic adjectives Eng. *hot*, Germ. *heiß*, and Ukr. *гарячий*, on the issue of how sets of codified semantic variants of lexical level units are actualized at the phraseological level, especially on what is specific to the way the meanings of these adjectives are changed within idiomatic context.

Key words: idiom, inner form, key lexical component, sense development, structure, semanteme, polysemy.

У нашій статті ми зосередили свою увагу на проблемі функціонування семантики багатозначних одиниць лексичного рівня на лексико-фразеологічному рівні, тобто за умови вживання цих одиниць у ролі ключового елемента ідіоматичної фраземи (фразеологізму). Ця проблема аналізується нами на матеріалі фразем із прикметниками англ. *hot*, нім. *heiß*, укр. *гарячий*. Метою нашої розвідки є з'ясування питання, як саме відтворюються властиві їм набори значень (семантем) на лексико-фразеологічному рівні, в контексті тих чи інших сполук, щодо яких вони виступають у ролі твірних. Тому ми поставили перед собою такі дослідницькі завдання: 1) визначити, чи досліджувані нами лексеми, вживаючись у складі фразеологізмів, просто реалізують свої “лексичні” семантики, чи у фразеологічному контексті вони набувають інших, фразеологічно пов'язаних значень; 2) у другому разі – визначити ті похідні значення, яких термічні ад'єктиви набувають у фразеологічному контексті. Актуальність такого дослідження полягає у важливості розробки проблеми характеру семантичних взаємовідношень між одиницями лексичного та фразеологічного рівнів мови. Об'єктом нашого дослідження є англійські, німецькі та українські фразеологізми (конкретніше, номінативні та предикативні ідіоми, а також порівняння і прислів'я) з прикметниками англ. *hot*, нім. *heiß*, укр. *гарячий*. Предметом нашої розвідки є семантика цих прикметників, властива їм в контексті зазначених сполук. Під ідіоматичністю семантики фразем ми розуміємо таке їхнє значення, яке не є “арифметичною сумою” значень лексем-складників, але може бути тим чи іншим чином виведене зі значень цих складників. (пор. [Телия 1990, с. 559]).

Перш за все розгляд аналізованого фактичного матеріалу під цим кутом зору показує, що є низка сполук, де згадані ад'єктиви фактично зберігають своє вихідне лексичне значення, або ж, інакше кажучи, їхнє похідне фразеологічне (тобто набуто у фразеологічному контексті) значення є ідентичним фразеотвірному. Варто зазначити, що серед сполук із зазначеними ад'єктивами таким чином зберігається лише їх вихідне, первинне значення.

Подібні випадки ми знаходимо, природно, серед порівняльних сполук, де “гаряче” може бути не лише тим, із чим порівнюють, але і об'єктом порівняння, як у наступних прикладах: англ. *as hot as a furnace (as fire, as flame)* “дуже гарячий” (дослівно “гарячий, як піч (вогонь, полум'я)”) [Баранцев 1969, с. 506]; *hot as hell* [Hendrickson 2008, с. 418]; укр. *гаряче, як у лазні* [УПП, с. 609]; *гарячий, як вогонь*. [тж.]; *горяче як огонь (як окріп, кіпйиток)* [ГРП, с. 603]; *гарячий: як (мов, наче і т. ін.) хто кинув гарячого приску (на кого)* “хто-небудь раптово відчув сильне хвилювання, збентеження і т. ін.” [ІЛС “СУ” 1.05] (відповідні німецькі приклади нами не виявлено). У першому ж випадку, особливо коли прикметник зі значенням “гарячий” виступає у складі багатокомпонентного компаративу, у його семантиці можуть акцентуватись ті чи інші з її складових рис, головню така, як “негативний деструктивний характер впливу